KLYS

EN SAMLAD RÖST FÖR SVERIGES KULTURSKAPARE

Stockholm den 30 september 2026

Kulturdepartementet

103 33 Stockholm

KLYS yttrande över Ett investeringsprogram för kultur (SOU 2026:31)

Presentation

KLYS utgör en samlad röst för landets kulturskapare och representerar nästan 30 000 yrkesverksamma kulturskapare inom samtliga konstområden genom våra 14 medlemsorganisationer. Vår verksamhet omfattar frågor av gemensamt intresse för olika kulturskapargrupper, såsom kultur- och konstnärspolitik, upphovsrätt, arbetsmarknad, socialförsäkringar och skatter. En central målsättning för KLYS är att stärka de yrkesverksamma kulturskaparnas villkor och att säkerställa långsiktigt hållbara förutsättningar för konstnärlig och litterär yrkesutövning.

Inledning

Finansiering av kulturen - oavsett om den är offentlig eller privat - är en avgörande fråga för yrkesverksamma kulturskapare, särskilt i en tid när de offentliga anslagen urholkas och skärs ned, och när lågkonjunktur och kriser i omvärlden pressat ned arvoden och ersättningar. De allra flesta kulturskapare är frilans i någon form, antingen som egenföretagare, som visstids- och projektanställda eller genom en kombination av dessa.

År 2026 var kulturens andel av statsbudgeten på den lägsta nivån sen 2000. En ny regering bör därför i första hand stärka den offentliga finansieringen av kultur, vilket är en förutsättning för att staten ska kunna leva upp till de nationella kulturpolitiska målen. KLYS anser att kulturanslagen i så stor utsträckning som möjligt måste uppräknas i enlighet med pris- och löneomräkningen.

Det ska understrykas att en stark offentlig grundfinansiering innebär större möjligheter att stärka den privata grundfinansieringen. Breddad finansiering förutsätter en offensiv nationell kulturpolitik, inte minst eftersom kulturverksamheter måste ges tillräckliga resurser för att bygga upp den kunskap, de nätverk och den kapacitet som krävs för att attrahera privat kapital.

Utredningens ambition att öka den samlade finansieringen av kultur är lovvärd och vi välkomnar att förslag nu läggs om kompletterande finansiering från privat håll.

Fler finansiärer kan bidra till ökad mångfald inom kulturen och stärka den konstnärliga friheten. De kan bidra till mindre sårbarhet och beroende av endast en finansiär. Men ökad privat

finansiering medför samtidigt också risker för konstnärlig frihet. Mottagare av gåvor kan låta sig styras av givaren när det gäller verksamhetens innehåll. Det är därför viktigt att det byggs in principer i det föreslagna investeringsprogrammet som säkerställer att kulturens innehåll och egna prioriteringar varken direkt eller indirekt påverkas.

KLYS anser också att investeringsprogrammet måste säkerställa att även små aktörer som enskilda yrkesverksamma kulturskapare, konstnärsdrivna verksamheter, fria grupper, ideella kulturorganisationer och nyskapande verksamheter får verklig möjlighet att ta del av matchning och donationer.

Detta är särskilt viktigt eftersom det annars finns risk att ett nytt system förstärker de redan etablerade institutionernas ekonomiska försprång.

Sammanfattning

KLYS är positiv till flera av utredningen förslag och välkomnar särskilt att:

- Utredningen slår fast att finansiering av kultur ska ses som en investering i samhället och i demokratin, vilket är en viktig signal till både politiker, näringsliv och andra potentiella investerare.
- Utredningen tydliggör att förslagen *förutsätter* en stark offentlig finansiering av kultur. KLYS tolkar detta som om främjande av privat finansiering inte får ske på bekostnad av offentlig finansiering, d vs endast utgöra ett komplement till nuvarande offentliga finansiering. Detta ligger också i linje med vad stora potentiella privata investerare av kultur själva hävdar.
- Regeringen ska ta fram en investeringsstrategi för kulturen, där det är viktigt att säkerställa principen om armlängds avstånd samt att förhindra direkt och indirekt påverkan av konstens och kulturens innehåll och prioriteringar.
- Skattereduktion för gåvor till stiftelser, ideella föreningar och trossamfund införs med tillägget att också myndigheter, regioner, kommuner och offentligt ägda aktiebolag ska kunna komma i fråga som gåvomottagare, vilket inkluderar offentligt finansierade kulturinstitutioner. Ekonomiska föreningar som fria grupper inom kulturen bör dock också omfattas.
- Att olika matchningsmöjligheter prövas där även mindre projekt ska kunna komma i fråga. Administrationen av matchningssystemen kräver dock god kunskap om kulturens struktur och finansieringsförutsättningar samt samverkan med kulturlivet och förmåga att hantera statsstödfrågor mm.
- Matchningsmodellerna behöver vara transparenta och löpande utvärderas, inte minst i förhållande till de nationella kulturpolitiska målen.
- Reformerna måste utformas så att även enskilda kulturskapare och mindre kulturaktörer faktiskt får del av dem

Synpunkter på utredningens specifika förslag

7.1 Ta fram ett investeringsprogram för kultur

Det föreslås att ett investeringsprogram för kultur ska tas fram som ska innehålla ett strategidokument för dels en permanent utvidgning av möjligheten till skattereduktion för gåvor till kultur, dels temporära insatser för att förstärka privata gåvor till kultur med fokus på offentlig-

privat samverkan. **KLYS tillstyrker förslaget.** När det gäller specifika synpunkter på förslaget om skattereduktion respektive förslaget om matchning, hänvisas till punkterna 7.2 och 7.3 nedan.

KLYS ser positivt på att både offentliga och privata medel ska beskrivas och hanteras som investeringar i strategidokumentet och att de genererar avkastning både i kulturella, sociala och ekonomiska termer.

KLYS **välkomnar** förslaget om att avsätta en miljard för dessa ändamål i offentliga medel under en fyraårsperiod, så länge detta inte leder till minskad offentlig finansiering inom andra kulturområden.

Investeringsprogrammet ska bygga på övergripande strategiska målsättningar och de offentliga insatserna ska direkt syfta till att attrahera mer privat kapital. Det föreslås utgå från den beskrivning av kulturens samhälleliga betydelse som finns i regeringens KKB-strategi och från nyare statistik på området (bl a från Kreativ sektor). KLYS har **inga invändningar** mot detta, men vill understryka att grunden för strategidokumentet bör utgöras av de nationella kulturpolitiska målen och säkerställa konstnärlig frihet och principen om armlängdsavstånd.

Det är rimligt att programmet innefattar en bedömning av särskilt prioriterade områden för offentlig-privat samverkan under de kommande åren, t ex en del av kultursektorn eller ett konstområde med potential eller en ny kulturinstitution. När regeringen gör detta är det viktigt att den beaktar behoven inom kultursektorn som helhet och följer principen om armlängds avstånd. Bedömningen bör beakta balansen mellan konstområden och mellan olika delar av Sverige, mellan den smala och den breda kulturen samt mellan det kommersiellt och icke-kommersiellt gångbara. Detta för att undvika negativ särbehandling av vissa regioner och konstområden och för att undvika snedfördelning av investeringar.

Vi önskar här påtala att fotografi är ett konst- och kulturområde med egna produktions-, distributions- och finansieringsvillkor. Vid utformningen av investeringsprogrammet och bedömningen av prioriterade områden bör därför även fotografins förutsättningar beaktas

Avgörande blir vem/vilka som ska bestämma om de utpekade områdena. I utredningen nämns att insatserna lämpar sig väl för ett politiskt beslutat program, som läggs fram av regeringen till riksdagen i form av en proposition. **KLYS bedömer liksom utredaren att en sådan ordning är att föredra.**

Enligt KLYS behövs en långsiktig strategi inom ramen för investeringsprogrammet och hänsyn måste tas till kulturverksamheters olika förutsättningar i arbetet med det.

7.2 Inför skattereduktion för gåvor till kultur

I förslaget (7.2.1) utvidgas rätten till skattereduktion för fysiska och juridiska personer till gåvor som har ändamålet kultur, utöver social verksamhet och vetenskaplig forskning, genom ändring i inkomstskattelagen. **KLYS tillstyrker förslaget**, som innebär att ca 12 000 verksamheter i Sverige som har ändamålet kultur, kan få donationer som kommer omfattas av skattereduktion. Detta kommer att kunna gagna både kulturlivet i stort och de enskilda kulturskaparna.

Att utgå från definitionen av kultur i 7 kap 4 § Inkomstskattelagen är lämpligt liksom att göra en hänvisning till de nationella kulturpolitiska målen från 2009, vilket också gjordes i den

proposition (prop. 2013/14:1) som föreslog att kultur skulle vara ett skattegynnat ändamål även för stiftelser. KLYS **delar** utredningens bedömning att kulturbegreppet bör förstås i en bred bemärkelse.

Utredningen föreslår också i avsnitt 7.2.2 en utvidgning av kretsen gåvomottagare till statliga förvaltningsmyndigheter, regioner, kommuner och kommunalförbund samt offentligt ägda aktiebolag som bedriver kulturell verksamhet för allmänheten och kommunalägda bolag som kulturhus eller stads- och länsteatrar. Detta ingick inte i kommittédirektivet, men är något som utredningen lagt till som förslag och som **KLYS tillstyrker.**

Det är viktigt att i sammanhanget framhålla att offentligt finansierade kultur-verksamheter ska ha en stark och stabil offentlig finansiering som grund. KLYS är dock positiv till att de nu ges större möjligheter att kunna ta emot privata tillskott.

Privata företag och enskilda näringsidkare, som i första hand drivs på kommersiell basis, faller utanför kretsen gåvomottagare, vilket innebär att enskilda kulturskapare inte kommer i fråga. KLYS har förståelse för argumentet att det skulle kunna gynna enskilda på ett otillbörligt sätt om dessa omfattades, men vi förutsätter att de indirekt kommer att dra nytta av skattereduktionen.

En grupp som dock faller utanför gåvomottagarkretsen på ett omotiverat sätt är de fria grupper (teater-, musik- och dans) som bedrivs som ekonomiska föreningar. KLYS anser att **skattereduktionen även borde inkludera gåvor till dem.**

Vidare föreslår utredningen att det nuvarande takbeloppet för fysiska personer höjs för att skapa starkare incitamentet och ska ligga på samma beloppsgräns som för juridiska personer. KLYS **tillstyrker** förslaget.

7.3 Skapa nya incitament genom matchning

Utredningen har valt att föreslå tre olika modeller för matchning, som ska ge incitament för ökat givande där det offentliga går in och förstärker gåvor enligt en viss proportion, med inspiration från bl a Storbritannien, Finland och Norge.

Dessa tre system, som innebär olika tydlig kulturpolitisk styrning, föreslås genomföras inom en fyraårig investeringsprogramperiod och sedan utvärderas. Utredningen bedömer att det krävs en ordentlig offentlig budget för detta så att förstärkningskvoten inte blir för låg – totalt ca 1 miljard under 4 år.

KLYS är **positiv** till att modeller för matchning prövas i Sverige och att en rejäl offentlig budget avsätts för detta, **så länge det inte sker genom en omfördelning av befintlig kulturbudget.**

I det fortsatta arbetet bör dock noggrant beaktas de risker som finns med matchningssystem så att man undviker snedfördelning, inte minst regionalt (jämför effekterna i Norge, där systemet avvecklats). Det är viktigt att säkerställa att de kulturverksamheter som inte nås av privat finansiering har en stabil offentlig finansiering, annars finns risk att matchningsförslagen skapar en situation där viss kulturverksamhet gynnas och där den redan ojämlika tillgången till kultur förstärks. Utgångspunkten att investeringsprogrammet ska innehålla tydliga politiska prioriteringar kan dock i viss mån minska risken för snedfördelningar och för att det privata kapitalet blir för styrande.

Matchningssystemet måste också utformas så att även enskilda kulturskapare och mindre aktörer faktiskt får del av dem.

7.3.1 Insamlingskampanjer för stora satsningar

Det föreslås att regeringen ska ta initiativ till att stödja insamlingskampanjer av nationell betydelse där gåvor till särskilt utpekade ändamål förstärks. Förslaget är inspirerat av den finska modellen som varit framgångsrik i Finland.

KLYS **tillstyrker** förslaget.

KLYS **delar också bedömningen** att administrationen av matchningen ska hanteras av en myndighet, som har system och rutiner för bidragsfördelning.

7.3.2 *Matchad gräsrotsfinansiering*

Förslaget syftar till att främja mindre kulturverksamheter genom insamlingskampanjer på t ex digitala plattformar.

KLYS **tillstyrker** förslaget som kan bidra till större kulturell mångfald och öppna för projekt, även mindre sådana, som normalt inte får stöd i ordinarie offentlig bidragsgivning.

Det bör dock tydliggöras vilka plattformsoperatörer som bedöms kunna uppfylla de krav som ett statligt matchningssystem ställer.

7.3.3 Ett semiautomatiskt system

I utredningen föreslås också ett system för löpande förstärkning av privata gåvor till kultur, där staten förstärker gåvor i spannet 1-10 miljoner kronor genom att skjuta till 25 procent av gåvans värde. Man vill här pröva den tidigare norska modellen (som avskaffats), men redan från början införa ett tak och en broms som kan reducera storleken på matchningen.

KLYS kan **tillstyrka förslaget**, men den norska modellen som avvecklats bör beaktas vid genomförandet, eftersom det förstärkte den geografiska snedfördelningen av kulturpolitiska medel i Norge. Det är viktigt att minimera risken för att en motsvarande modell skapar obalans mellan olika konstarter och olika regioner/kommuner här i Sverige.

Avslutande ord

Donationer är välkomna inslag i kulturens finansiering, men enligt KLYS erfarenhet utgör de normalt endast marginella, kompletterande stöd för vissa större publikdragande kulturevenemang. De är också ofta tillfälliga för en viss utställning, föreställning eller annat kulturevenemang eller en särskild institution. De är trendkänsliga och styrs in mot säkra kort, t ex det som är populärt just nu. På så sätt kan de vara innehållsstyrande.

Ett nytt system med matchning behöver därför löpande utvärderas, inte minst i förhållande till de nationella kulturpolitiska målen**.**

Den myndighet som får uppdraget att administrera matchningsmodellerna behöver tillföras ordentliga resurser för att kunna genomföra dem på ett korrekt och rättssäkert sätt. Det behövs

också resurser för att stötta - i synnerhet mindre - kulturverksamheter i att attrahera och närma sig potentiella privata finansiärer när det gäller donationer och matchning.

Under lång tid har det offentliga aktivt tagit ansvaret för kulturens finansiering. Det har försvagat de strukturer och den kompetens om kulturens förutsättningar som nu förväntas kliva in och komplettera den offentliga finansieringen. Oavsett om en ny regering väljer att gå vidare med förslagen eller inte, behövs insatser för att öka kompetensen om kulturens plats i samhället för att skapa ett större engagemang för konst och kultur bland potentiella givare.

Det måste även satsas på information och kunskap om nuvarande och eventuellt kommande skattelättnader och matchningssystem, så att de kommer till användning bland privata aktörer och verkligen genererar mer pengar än idag till konst och kultur i Sverige.

I övrigt hänvisar KLYS till de av våra medlemsorganisationer som lämnar egna yttranden över remissen, Konstnärernas Riksorganisation och Fotografernas förbund.

För KLYS

Johan Wingestad
Ordförande KLYS

Ulrica Källén
Verksamhetschef KLYS